

ett reflekterande och kritiskt sätt prövar typbegreppets fruktbarhet i förhållande till den egna empirin. De avslutande synpunkterna ska dock inte förta att läsningen bjuder på många intressanta och spännande insikter. Om vi låter begreppet få rollen av ett frågegenererande och inspirerande redskap för den konkreta undersökningen fungerar det utmärkt.

Göteborgs universitet och Linnéuniversitetet

RODDY NILSSON

Julia Jäschke, *Führungsgruppen in Lübeck im 13. Jahrhundert: Social- und kulturwissenschaftliche Untersuchungen zu den Gruppen der "burgenses," "consules" und "maiores"* (Lübeck: Verlag Schmidt-Römhild 2020). 480 s.

Detta är en förlagsutgiven avhandling om det tidiga Lübeck, en stad vars rikedom vilade på långväga handel. 1200-talet står i fokus liksom stadens ledningsgrupper. Boken har givits ett snyggt format med bifogade fyra kartor i lösblad över det högmedeltida Lübeck innanför sin ståtliga ringmur i vilka gruppernas boende med flera variabler prickats in. Heraldisk metod nyttjas flitigt och resultaten hamnar ofta i intressanta gränstrakter mellan Lübeckes rika ofrälse släkter respektive jordägande adel. Bland de senare återfinns paradoxalt nog även lågadliga köpmän med inriktning på fjärrhandel.

Här bekräftas den tidigare hypotesen att adel och borgerskap levde i symbios i Lübeck, en typ av social relation som inte hörde till vanligheterna i det hög- och senmedeltida Europa. Förutom ringmuren och en stark flotta stod en med Lübeck allierad lantadel i stadens omland redo att möta varje fiendearmé med ett väl bepansrat rytteri. Detta i en formativ tid, en period av folkökning, nyodling och tusentals nya köpstäder, där norra Europas borgerskap steg för steg gjorde sig politiskt mer självständigt. Föredömen till den ökade friheten hämtade man från norra Italiens långt mer ekonomiskt utvecklade metropoler. Revolutionerande innovationer som en egen utformad urban lagstiftning drevs igenom. Svenska medeltida städers jämställda arvsrätt och rationella hantering av kreditgivning utgör två exempel på ekonomisk förbättring efter tyska förebilder.

Om rätten att styra Lübeck stred man en hel del, ty den medeltida värld som staden var del av var splittrad med överlappande auktoriteter under en svag kejsarmakt. Ett antal grannstater försökte utöva politisk makt över staden, till exempel biskopsdömet Schwerin. De misslyckades på sikt i dessa försök och från år 1256 är den förste lybske borgmästaren belagd (s. 35, 49). Snart skulle detta ämbete – denna symbol för urban självstyrelse – spridas ända till Sverige, om än man här inte helt avskaffade kronans representation.

Jäschke bjuder i sitt kolossala arbete på flera analyser av social föränd-

ring, dokumenterat med bland annat nära 3 000 fotnoter. Det bekräftar alla (mina) fördomar om tysk grundlighet. Trots källmaterialets begränsningar lyckas hon visa hur beteckningar på olika sociala skikt förändras över tid. Jäschkes röda tråd i boken är en i den tidigare forskningen omdebatterad grupp som gick under benämningen "burgenses", en tysk term med tvetydig innebörd. Hederligt redovisar Jäschke att ett resultat av hennes arbete är att gruppsnamnet ibland kunde stå för "hela stadsgemenskapen" (s. 265f). Men den användes också som benämning på ett skikt bland stadens högre strata. En minoritet av "burgenses" hade lågadlig rang, men tycks trots innehav av jordagods utanför ringmuren alltid ägnat sig åt handel.

Jag ser egentligen ingen vits med att vara de medeltida källorna så trogen att inte försöka översätta centrala ord. Vi skriver ju på språk som hör 2020-talet till, inte på något av 1200-talets mål. Mitt förslag till svensk översättning av detta medeltida tyska begrepp landar på *de burgna*, ett uttryck som någorlunda fångar två av gruppens karaktäristika. Dels att de bestod av välbeställda män och deras familjer, dels att dessa utan undantag hade sina bostäder innanför stadsmuren. I titeln omnämns också de latinklingande "consules" samt "maiores", beteckningar som tidigare utforskats långt mer än de burgna. I takt med att fler och fler släkter bland de burgna blev rådsfäiga under 1200-talets gång verkar man alltmer sorterats in bland "consules" (s. 267) för att göra en lång krånglig historia kort. De burgna hade därmed spelat ut sin roll som klättrare uppåt i stadens hierarki, en strävan som dock spelat stor roll i Lübecks högmedeltida utveckling, konkluderar Jäschke (s. 265).

Jag borde som ekonomhistoriker i princip efterfråga en artikulerad teori och dess operationalisering. Men det vore att förminska en studie som är gedigen trots ett motsträvigt källmaterial. Denna bok må ligga någonstans mellan humanistisk grundforskning och socialhistoria. Men den visar att det ändå går att sortera fram betydelseerna av en mångtydig term som gäcktat den tidigare forskningen, liksom hur dessa förändrades över tid. Ibland faller hypoteserna, såsom ett försök att se om gruppernas sammansmältning var parallell med giftermål mellan dem (s. 269). Men negativa resultat är som bekant också ett resultat som kan vara väl så viktiga.

Lübeck spelar en viktig roll som Hansans ledande stad ihop med framväxten av den så progressiva handeln i Östersjön och Nordsjön. Därför utgör denna bok också en viktig pusselbit för att rekonstruera de långa vågorna i svensk medeltida ekonomisk och social historia. Och för de som intresserar sig för den svenska politiska historien finns här mycket att hämta. För utan Lübecks finansiella stöd för 500 år sedan hade vi väl i dag inte läst om någon Gustav Vasa och hans ättelägg på den svenska tronen?